

KWELE (BAKWELE, BEKWIL, EBAA, KOUELE)

15 000 příslušníků kmene Kwele žije na velkém území na hranicích Gabunu, Kamerunu a Konga v rovníkových deštných pralesích. Na jejich území se nachází nespočet vodních toků, množství palmy rafe a nekonečné močály plné hadů a krokodýlů. Najdeme zde také vysoké hory jako například *Bélinga* a *Boka-Boka*. Historicky to jsou lovci opic, prasat, antilop a dalších zvířat, věnovali se také pěstování banánů, taro, sladkých brambor a manioku. Hustota osídlení byla proměnlivá a vesnice se kvůli zemědělství nebo díky rituálním důvodům (v případě epidemie nebo podezřelých úmrtí) často stěhovaly. Blízkost ložiska železné rudy s vysokým obsahem kovu v *Boka-Boka* vedla k rozvoji zpracování kovů. Kováři vyráběli náramky a železné koule, kovové předměty ve tvaru kotvy, jež byly často součástí věn, dále zbraně (nože, oštěpy, krátké meče a harpuny), mačety a lopaty. V 19. století také vyráběli důležitý obchodní artikl, a to zeleninovou sůl, jež se vyráběla z popela různých močalovitých rostlin, které se vařily ve velkých keramických nádobách, a po té probíhala filtrace a odpařování.

Podobně jako u kmenů nacházejících se v pánvi *Ogooué* (Fang, Kota, Tsogo), s nimiž byli Kwele v občasném kontaktu, se u nich rozvinul kult uctívání předků. Každá rodina uchovávala lebky (*edim*) významných členů skupiny v relikviářích – v koších zdobených vyřezávanými dřevěnými hlavami. Tyto koše byly uchovávány v domě vedle postele hlavy rodiny. Tak mohl mrtvý vstupovat do snů a odhalovat budoucnost. Ikonoklatické hnutí nazývané kult „Mademoiselle“ v 50. letech minulého století vedené prorokem z lidu Kwele z oblasti Souanké se snažilo o zničení všech starých rituálních předmětů používaných při čarodějnických praktikách v oblasti *Ogooué-Ivindo* a v severním Gabonu. Díky tomuto kultu se nedochovala téměř žádná z vyřezávaných dřevěných hlav.

Kwele jsou organizováni v patrinileárních příbuzenských svazcích a rozděleny asi do třiceti klanů. Kmen Kwele je polygamní a bohatství a společenská prestiž mužů se vyjadřuje množstvím žen a dětí. Jejich politický systém zdůrazňuje moc válečných vůdců, kteří jsou často také vládci vesnic. Tito válečníci nazývaní *ngeng* hráli vždy hlavní roli při ochraně komunity před neustálými útoky. Díky politické nestabilitě nebyla tato „ochrana“ vždy žádaná a poddajnější utlačované skupiny se chtěly osvobodit z jejich útlaku. Některé skupiny lidu Kwele proto odešly a usadily se mezi Fangy a lidmi z kmene Kota. Postupné rozdrobování kmene trvalo od 19. století a mělo za následek, že jejich relikvie mrtvých, jež měly veliký symbolický význam a byly potřebné při řadě náboženských rituálů, stejně jako pro úspěch některých magických praktik, postupně zmizely.

Kwele měli a mají hluboce zakořeněnou víru v čarodějnictví. Věří, že události jako nevysvětlitelná úmrtí, epidemie a podobné jsou jeho výsledkem. Duše vyvolané magií žijí v ženách či mužích a během nocí a živí se jejich vnitřními orgány. Jako ochranu proti čarodějnictví pratikovali tzv. *beete* rituál, jež zahrnuje i tance masek. Tento rituál trval celý týden a začínal odchodem mužů do lesa na lov antilopy, jejíž maso okořeněné léčivými bylinami se snědlo na závěr celého rituálu. Během lovu zůstávaly ženy a děti ve vesnici. Po jednom až dvou dnech začínaly z lesa přicházet masky *ekuk* a zvaly lidi k tanci a zpěvu. Masky *ekuk* symbolizují ochranné lesní duchy. Jsou tvořeny rovnou bělenou plochou ve tvaru srdce, mají malý trojúhelníkovitý nos, úzké oči a poměrně často nemají ústa. Masky doplněné ještě dvěma rohy směřujícími dolů představují antilopu. Někdy bývají rohy ve tvaru W.

Tváře masek jsou většinou natírány kaolínem, jehož bílá barva bývá spojována se světlem a čistotou, dvěma hlavními atributy v boji proti zlu a magii. Později, za zvuku zvonků přicházely masky goril *gon*. Ženy v této chvíli zavíraly do bezpečí domácí zvířata, všichni si vyhledávali úkryt, neboť masky goril jsou považovány za nebezpečné. Masky *gon* se vyrábějí z lebek goril, kterých se lidé Kwele bojí, neboť často ničí jejich úrodu. Osoba nesoucí tuto masku bývala nahá. Naproti tomu osoby nesoucí masku *ekuk* bývali oblečeni do širokých sukní z vláken. Při vstupu do vesnice za zvuku hudby masky symbolizující duše mužů rytmicky poskakovaly, zatímco masky symbolizující ženy tančily pomalu. Některé z masek mají přímé atributy zvířat, jiné nemají svoji identitu zřejmou. Masky bývají zavěšovány v domech, nosí se také při slavnostech spojených s iniciací. Jejich cílem je povzbudit ve vesnici pozitivní síly. Rituál *beete* představoval způsob mobilizace vesnice, způsob, jak předat vedení nad pozemskými věcmi pozitivním nadpřirozeným silám, cestu, jak zažehnat nebezpečí. Měl proto pro kmen mimořádný význam. K rituálu *beete* bylo potřeba určité množství lebek předků. Jak postupně mizely během rozdrobování kmene a odchodu některých skupin, musely být lebky půjčovány od okolních skupin, aby se rituál vůbec mohl uskutečnit. Vyrábějí také stylizované sochy s podobnými rysy v tvářích.

Zdroje:

www.zyama.com

www.tribalarts.com/feature/kwele/index.html

Bolz, Ingeborg. "Zur Kunst in Gabon." *Ethnologica* vol. 3 (1966)